

วารสารพุทธศิลปกรรม

JOURNAL OF BUDDHIST ARTS

06

ISSN : 2697-6099 (ONLINE)

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 | กรกฎาคม - ธันวาคม 2564 |
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

อิทธิพลของโลกวัชชะกับการกำหนดกติกาของภิกษุสงฆ์ The Influence of Lokavajja towards Laws of Buddhist Monks

พระบุญรอด ปคุณธมโม

Phraboonrawd Pagunadhammo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai

Corresponding Author, Email: Beomanone@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของโลกวัชชะกับการกำหนดกติกาของภิกษุสงฆ์ ผลการวิเคราะห์พบว่า โลกวัชชะหมายถึงโทษทางโลกที่สังคมติเตียน และอรรถกถาจารย์ยังได้เพิ่มเติมไว้ว่า การกระทำใดที่ประกอบด้วยอกุศลจิต การกระทำนั้นขึ้นชื่อว่า โลกวัชชะ ซึ่งโลกวัชชะมีอิทธิพลสำคัญในการบัญญัติพระวินัยที่เริ่มจากสังคมเป็นผู้กล่าวโทษภิกษุสงฆ์ที่มีความประพฤติไม่เหมาะสม จนนำไปสู่การบัญญัติเกิดขึ้น เช่น ปฐมสิกขาบท จะพิจารณาเห็นความสำคัญของชุมชนในข้อกล่าวหาที่เป็นโลกวัชชะ แล้วบัญญัติพระวินัย ที่เรียกว่าสิกขาบท กล่าวได้ว่าทุกสิกขาบทล้วนเกิดจากโลกวัชชะเป็นมูลแทบทั้งสิ้น เมื่อกาลพุทธสมัยล่วงมาได้ 25 พุทธศตวรรษ โลกวัชชะเองกลับยังมีอิทธิพลต่อคณะสงฆ์ของไทย ที่จะต้องอาศัยกฎหมายเพื่อตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทยขึ้น การอาศัยกฎหมายนี้เพื่อลงโทษภิกษุสงฆ์ที่ต้องคดีความและถือเป็นโลกวัชชะ ไม่มีโทษทางพระวินัยโดยตรงเสียทีเดียว หากความผิดที่เป็นโลกวัชชะจะยังดำรงสมณเพศอยู่ย่อมไม่เหมาะสมจำเป็นต้องลาสิกขาไป ดังนั้น โลกวัชชะจึงเป็นทั้งกระจกสะท้อนภิกษุสงฆ์และเป็นเครื่องมือสำคัญของชุมชนสังคมที่จะได้เกื้อหนุนต่อกันต่อไป

คำสำคัญ: โลกวัชชะ, พระวินัย

Abstract

This article has an objective to reflect the influence of the Lokavajja towards Laws of Buddhist Monks. The word “Lokavajja” means worldly fault that is blamed by society and added by the commentators that any action with unwholesome mind or unskillful mind, that action is called “Lokavajja”. It influences strongly to regulate the Vinaya that started by accusation from society to unrespected behavior of Buddhist monks that leads to the regulation such as the first rule of morality (PañhamaSikkhàpada) that consider the importance of the community in the accusation of the worldly fault (Lokavajja). Then, regulate the Vinaya that is called the Sikkhàpada (disciplinary rule). It can say that every Sikkhàpada occurs from the cause of Lokavajja. 25 centuries of passing Buddhist era, the Lokavajja still influencing to Buddhist Thai monks to regulate Buddhist Thai monks laws, to punish monks who commit illegal action that counted as the Lokavajja. Though there is no direct punishment in the Vinaya, but if the action is the Lokavajja, still being monk is unsuitable, have to leave the monkhood. Therefore, the Lokavajja can be the reflect mirror to the monk and also as community importance tool that needs to be supported.

Keywords: Lokavajja, Vinaya

บทนำ

สมัยพุทธกาล ภิกษุสงฆ์มีความสัมพันธ์กับรัฐ และกับชุมชนพอดีกัน คือใกล้ชิดกับชุมชนแต่เหินห่างจากรัฐ การตรวจสอบ ควบคุม โดยประชาชน จึงมีมาก พระจึงได้ตระหนักว่าตนเป็นพระของประชาชน โดยมีคณะสงฆ์ทำหน้าที่คล้ายระบบราชการที่คอยตรวจสอบความประพฤติของพระภิกษุด้วยกัน ความสัมพันธ์ของพระกับชุมชน และรัฐ จึง

มีลักษณะแบบอิงอาศัยกัน หลายครั้งรัฐเองเป็นผู้เรียกร้องยื่นโจทย์ ดังกรณีพระธนิยะ แต่รัฐเองก็ทำหน้าที่เพียงกฎกติกาหนึ่งของสังคม พระภิกษุจึงมีความเป็นอยู่ที่ขึ้นกับประชาชน มีพระวินัยหลายข้อที่บ่งบอกว่าภิกษุจะต้องอาศัยข้าวจากประชาชน เช่น บิณฑบาตเลี้ยงชีพ ตลอดชีวิต ลักษณะอย่างนี้พระภิกษุจะกลาย ๆ เป็นพระทั้งของประชาชนและสังคม พระจะมีความรู้สึกตัวอยู่เสมอว่า ตัวเองเป็นพระของประชาชน สนใจ ใส่ใจ ความเป็นไปของชุมชนรอบวัดปฏิบัติตามกรอบวินัยที่ได้รับศึกษาตั้งแต่เริ่มแรกของการออกบวช หรือมากกว่าสนใจนโยบายของรัฐ ในขณะที่ผู้ที่มีความประพฤติไม่เป็นไปตามทำนองคลองธรรมทั้งในปัจจุบันและอนาคต กติกาจะทำให้เขาอยู่ได้ยาก ผู้ที่ดำรงชีวิตอยู่โดยไม่มีศรัทธาในพระวินัย ควรจะสร้างความนับถือขึ้นจากการนำพระวินัยมาใช้ ผู้ที่เชื่อในกฎระเบียบจะมีความเชื่อมั่นเพิ่มขึ้น และกฎระเบียบก็จะคงอยู่ได้ยาวนาน การที่กฎระเบียบหรือสิกขาบทสามารถทำหน้าที่ได้อย่างดีและมั่นคง เป็นปัจจัยสำคัญในสังคมพุทธศาสนาปัจจัยสำคัญคือการกล่าวย่นฟ้องภิกษุโดยมีเรื่องต้องติเตียนในทำนองโลกวัชชนั้น เมื่อภิกษุประพฤติบกพร่องของหลักธรรมความจริง สังคมจะเป็นผู้ตัดสินใช้เกณฑ์ต่าง ๆ บางครั้งชุมชนสังคมจะรวมตัวกันจับสึกเลย เมื่อวิเคราะหโลกวัชชนะจึงมีอิทธิพลอย่างสำคัญที่อาจเปรียบเหมือนกระจกที่คอยสอดส่องสะท้อนให้คณะสงฆ์ต้องปรับสมดุล เพื่อสนับสนุนให้พระสงฆ์เป็นผู้นำในทางจริยธรรมและสามารถชี้นำผู้คนให้เข้าถึงความสงบสุขภายในได้อย่างสอดคล้องกับกระแสโลกที่แปรเปลี่ยนไป หากคณะสงฆ์หรือภิกษุใดกระทำในสิ่งที่ชาวโลกติเตียนไม่เหมาะสมกับความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ย่อมถูกสังคมชาวโลกติเตียนในที่สุด แน่แน่นอนว่าอิทธิพลของโลกวัชชนะเองสามารถที่จะส่งผลให้มีการบัญญัติเป็นพระวินัยหรือกฎหมายได้ ซึ่งก็รวมไปถึงการมีส่วนร่วมตราบางมาตราในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ทั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นที่ยอมรับและความผาสุกของคณะสงฆ์จะไม่ถูกติเตียนจากชาวโลกได้

ในพระวินัยได้แบ่งลักษณะของโทษความผิดทางวินัยมี 2 ประเภท คือ 1) โลกวัชชนะ และ 2) ปณณัตติวัชชนะแต่ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะ โลกวัชชนะ ซึ่งมีนักปราชญ์ที่ได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายโลกวัชชนะไว้ว่า คืออาบัติที่เป็นโทษทางโลกคือ คนสามัญที่มีใ้ภิกษุทำเข้าก็เป็นความผิดความเสียหาย เช่น โจรกรรม ข่มขืน ด่ากัน เป็นต้น บางทีว่าเป็นข้อเสียหายที่ชาวโลกเขาติเตียนถือว่าไม่เหมาะสมกับสมณะ เช่น ดื่มสุรา เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538: 260.)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ให้ความหมายของ โลกวัชชะ ว่า โทษทางโลก, อาบัติที่เป็นโทษทางโลกสิ่งทีภิกษุหรือคนทั่วไปที่ไม่ใช่ภิกษุทำ ก็เป็นความผิดความเสียหายเหมือนกัน เช่น กายวาจาที่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ทุบตี ลักขโมย โกหก ด่าทอ เป็นต้น ข้อเสียหายที่ชาวโลกติเตียนว่าไม่เหมาะสมกับสมณะ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2556: 745)

ในมิลินทปัญหา มีอธิบายเพิ่มเติมว่าโลกวัชชะ นั้นได้แก่ อุกุศลกรรมบถ 10 บรรดาโทษ นั้น สิกขาบทใดในฝ่ายสจิตตก มีจิตที่เป็นอกุศลล้วนๆ สิกขาบทนั้นชื่อว่าเป็น โลกวัชชะ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ตรัสเพิ่มไว้ว่าโลกวัชชะ เป็นอาบัติที่ต้องในเวลาที่มีจิตเป็นอกุศล ท่านยกการดื่มสุรารู้ว่าเป็นสุรา เป็นตัวอย่างอาบัติที่เป็นโลกวัชชะนั้นล่วงเข้าแล้วยังความเสียหายให้เกิดมาก แม้ทำคืนแล้วความเสียหายก็ยังเป็นเหมือนแผลเป็นติดอยู่ไม่หายได้ง่ายควรประหยัดให้มากอย่าลวงง่าย ๆ (พระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2541: 18-19) ในคัมภีร์อรรถกถาจารย์ได้อธิบายขยายความถึงสิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะไว้พอสรุปดังนี้ คือ สิกขาบทหรือพระวินัยทีภิกษุล่วงละเมิดโดยมีความจงใจในขณะที่จิตเป็นอกุศล เช่น ปาราชิก สิกขาบทที่ 1 ภิกษุเสพเมถุนกับมาตุคาม ด้วยจิตอันเป็นอกุศล คือมีราคะ ความกำหนัด ปาราชิกสิกขาบทที่ 2 ภิกษุถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ โดยมีความจงใจถือเอาทรัพย์ด้วยจิตอันเป็นอกุศล คือมีโลภะ ในสิกขาบทที่ 3 ภิกษุมีเจตนาพรากกายมนุषย์จากชีวิต ด้วยจิตอันเป็นอกุศล คือโทสะ มีจิตคิดฆ่า ทำให้ตาย ในสิกขาบทที่ 4 อุตตริมนุสสรธรรมสิกขาบท ทีภิกษุล่วงละเมิด โดยมีความจงใจที่มีจิตเป็นอกุศล คือผู้มีจิตคิดมุสา ทั้ง 4 สิกขาบทนี้จัดเป็นโลกวัชชะ สิกขาบททีภิกษุล่วงละเมิดโดยไม่มีจิตคือความจงใจอันเป็นจิตอกุศล แล้วต้องอาบัติ จัดเป็นโลกวัชชะ สิกขาบทที่เป็นอจิตตกะและสจิตตกะ สิกขาบทใดพร้อมด้วยจิต สิกขาบทนั้นเป็นสจิตตกะ สิกขาบทใดแม้เว้นจากจิตที่ต้องสิกขาบทนั้นเป็นอจิตตกะ สิกขาบทนั้นแม้ทั้งหมดนั้นเป็นโลกวัชชะ (พระอภินันท์ เหมโก (ตีทอง), 2551: 82)

ในคัมภีร์ฎีกาได้อธิบายเพิ่มเติมสิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะ โดยขยายความจากอรรถกถาไว้พอสรุปดังนี้ คือ สิกขาบททีภิกษุผู้มีอกุศลจิต จงใจล่วงละเมิดแล้วต้องอาบัติเป็นโลกวัชชะ และสิกขาบททีภิกษุผู้มีเจตนาหรือไม่มีเจตนาก็ตาม ล่วงละเมิดและมีจิตเป็นอกุศล เช่น สุราปานสิกขาบท ก็จัดเป็นโลกวัชชะ สิกขาบททีภิกษุผู้มีอกุศลจิตจงใจล่วงละเมิด คือภิกษุนั้นรู้ว่ามีสิกขาบทปรับโทษอยู่ แต่ยังมีเจตนาจะล่วงละเมิดต้องอาบัติเป็นโลกวัชชะ

พระภิกษุอาจารย์ได้แสดงความเห็นว่า สิกขาบทที่เป็นปณณัตติวัชชะทั้งหมดจัดเป็นโลกวัชชะ ก็จะต้องเป็นสิกขาบทที่เป็นปณณัตติวัชชะด้วย เพราะรู้ว่าไม่ควร ก็จะต้องมีอกุศลจิตในการล่วงละเมิดอยู่นั่นเอง ก็เมื่อบุคคลรู้อาชญาของพระผู้มีพระภาค ย่ำย้อย จะเกิดกุศลจิตก็หาไม่ได้ เพราะเกิดแต่ปฏิจจจิตอย่างเดียว ด้วยอำนาจความไม่เอื้อเพื่อสิกขาบทใดมีจิตที่เป็นอกุศลล้วน ๆ เป็นโลกวัชชะ เพราะภิกษุไม่รู้ว่าเป็นสุราดื่มเข้าไป แม้เว้นจากอกุศลจิตก็ยังมีอาบัติ ดังนั้นความที่สิกขาบทเป็นอจิตตกะ มีสุราปานสิกขาบทเป็นต้น เว้นสิกขาบทที่เป็นสจิตตกะซึ่งเป็นอกุศลโดยส่วนเดียว เป็นสิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะสิกขาบทใดในฝ่ายที่เป็นสจิตตกะ มีจิตเป็นอกุศลล้วน ๆ สิกขาบทนั้นเป็นโลกวัชชะ เช่น เมื่อภิกษุคิดว่าเราจักฆ่าสัตว์ตัวนี้ แล้วฆ่าสัตว์ตัวอื่นที่นอนอยู่ในที่นั้นนั่นเอง ย่อมเป็นปาณาติบาต เพราะความเป็นปาณณะเสมอกันมีอยู่ ข้อนี้ฉันใด เมื่อคิดว่าเราจักดื่มน้ำเมาชนิดนี้แล้วดื่มน้ำเมาอย่างอื่น ก็ย่อมเป็นอกุศลทีเดียว เพราะความเป็นน้ำเมาเสมอกันมีอยู่ ก็ฉันนั้น เหล่านี้จัดเป็นโลกวัชชะ (พระอภิธรรมุทเทสโก (ตีทอง), 2551, 83)

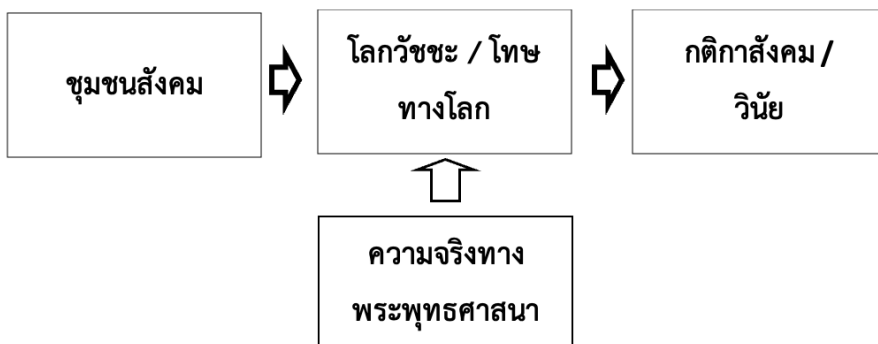
จึงกล่าวได้ว่า โลกวัชชะ มี 2 ประการ กล่าวคือ ประการแรก โลกวัชชะในความหมายโทษทางพระวินัย ใช้เรียกอาบัติหรือความผิดของพระภิกษุที่ชาวโลกตำหนิติเตียนว่าไม่เหมาะสมไม่ควรแก่สมณะความผิดที่เป็นโลกวัชชะนั้น เช่น ทะเลาะวิวาท ความผิดอย่างนี้แม้คนทั่วไปทำเข้าก็ถูกตำหนิติเตียนเหมือนกันพระภิกษุไปทำเข้า ยิ่งถูกตำหนิมากขึ้น ประการที่สอง โลกวัชชะหมายถึงอาบัติที่เป็นโทษทางโลก คือ คนสามัญที่มีใช้ภิกษุทำเข้าก็เป็นความผิดความเสียหายชาวโลกติเตียน หากมุ่งไปที่สภาพจิต แม้ชาวโลกจะไม่ติเตียนและสิกขาบทข้อใดที่ต้องอาบัติด้วยอกุศลจิตล้วน ๆ สิกขาบทนั้นชื่อว่าโลกวัชชะ เช่น การดื่มสุรา มีโทษทางพระวินัยและเป็นโลกวัชชะที่ถูกตำหนิ หากวิเคราะห์จะเห็นว่า โทษทางพระวินัยสามารถปรับอาบัติปาจิตตีย์ แต่เมื่อเป็นสิ่งที่สังคมชุมชนตำหนิติเตียนแล้วสามารถจับสึกเลยก็มี

โลกวัชชะมูลเหตุให้บัญญัติพระวินัย

การกล่าวถึงการบัญญัติพระวินัยองค์ประกอบที่สำคัญคือ ชุมชนหรือสังคม เพราะจะเป็นผู้ขับเคลื่อนติกรอบให้พระสงฆ์ที่พุทธองค์ได้วางนโยบายไว้เริ่มแรกของการออกบวชด้วยกรณีกิจ 4 เช่น การบิณฑบาตเป็นวัตร ในกรณีนี้ภิกษุจะต้องอาศัยชุมชนใน

การขบฉัน ไม่สามารถประกอบอาหารเองได้ จึงเป็นความเชื่อมโยงไปถึงสังคมชุมชน ที่จะทำให้ความอุปถัมภ์พระสงฆ์ด้วยการให้ปัจจัย 4 มีอาหารบิณฑบาต เป็นต้น

เมื่อกระบวนการยื่นฟ้องเกี่ยวกับพระวินัยของภิกษุที่มีความประพฤติย่อหย่อน ไม่มุ่งเพื่อความที่สุจริตของพระภิกษุได้เกิดขึ้น จึงมีการนำเข้าสู่กระบวนการบัญญัติพระวินัยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว มีทั้งพุทธบัญญัติ และอนุบัญญัติ และในที่สุดสังคมนั้นก็จะมีอริยวินัย มีจุดร่วมกันตลอดสายสิกขาบทในหลายๆ ข้อ อาจกล่าวได้ว่าล้วนมีมูลเกิดจากเหตุโลกวัชชะ แม้นในปาราชิกทั้ง 4 ข้อ ก็ล้วนอาศัยเหตุของโลกวัชชะแทบทั้งสิ้น จึงกล่าวได้ว่า โลกวัชชะเอง มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการบัญญัติพระวินัยของภิกษุในครั้งพุทธกาล สิกขาบททุกข้อบัญญัติได้ด้วยอาศัยชุมชนและหรือภิกษุผู้ทำหน้าที่คอยสอดส่องดูแลพระสงฆ์ ดังภาพนี้

ชุมชนสังคมผู้โยกย้ายฟ้อง

การยื่นฟ้องภิกษุผู้มีความประพฤติไม่ดีงาม ไม่เหมาะสมสามารถกระทำโดยยื่นฟ้องต่อพระภิกษุสงฆ์หรือพระพุทเจ้าโดยตรง ทั้งนี้เพื่อความงดงามของหมู่สงฆ์เอง ดังเรื่องนางวิสาขาขอเสนอให้พระพุทเจ้าอนุญาตให้ภิกษุมิผ้าอาบน้ำฝน เนื่องจากการเห็นพระเวลาอาบน้ำต่างเปลือยกาย ดูแล้วไม่เหมาะสมกับสมณสาธูป ท้ายสุดพระพุทเจ้าก็ทรงอนุญาตตามนั้น (วิ.มหา. (ไทย). 2/2/627 – 628) บางกรณีการยื่นฟ้องก็เป็นหมู่ภิกษุด้วยกันเนื่องเห็นความไม่เหมาะสมในหมู่คณะด้วยกัน เช่น ภิกษุเสยยสกะ ปฐมสังฆาภิเสส ก็ถูกฟ้องด้วยภิกษุกันเอง (วิ.มหา. (ไทย).1/234/250-251) ดังนั้น ผู้ยื่นฟ้องจะมีทั้งภิกษุ ภิกษุณี

และพุทธศาสนิกชน (อุบาสก อุบาสิกา) รวมเป็นพุทธบริษัทนอกเหนือจากพุทธบริษัทแล้ว คงมีจะมีอิทธิพลน้อยในการย่นโจทย์ฟ้องได้

ดังจะเห็นได้จาก เรื่องนางจัญจมาณวิกาและนางสุนทรี ที่กล่าวต่อพระพุทเจ้า ด้วยเหตุผลเรื่องชู้สาว ให้เกิดความมัวหมองทั้งต่อพระพุทองค์และสังคมสงฆ์ขณะนั้น นำสังเกตว่า เมื่อเรื่องเกิดขึ้นแล้ว พระพุทองค์ไม่ได้มีกระบวนการไต่สวนเลย แม้จะมีเสียงกล่าวโจทย์เพิ่มมากขึ้นในเรื่องทั้งสอง แต่พระพุทองค์ก็ได้แสดงท่าทีใด ๆ ท้ายสุดเรื่องก็เปิดเผยว่านางทั้งสองกล่าวต่อด้วยความไม่จริงทั้งสิ้น นี่เป็นเหตุผลหนึ่งว่า การย่นโจทย์ฟ้อง จะต้องเป็นความจริงมีมูลเหตุอันน่าเชื่อถือได้ และผู้ยื่นจะต้องเป็นผู้ประกอบด้วยสัมมาทิฐิ ดังกรณีสิกขาบทอนัตต (วิ.ม. (ไทย) 1/631-656/741-754) ก็กำหนดคุณสมบัติผู้จะโจทย์ ต้องมีความน่าเชื่อถือ ดังนางวิสาขา เป็นต้น

โลกวัชชะโทษทางโลกในแง่ของความจริงทางพุทธศาสนา

พุทธศาสนามองความจริงว่า “สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ มีอันเกิดขึ้นและเสื่อมไปเป็นธรรมดา เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป ความสงบแห่งสังขารเหล่านั้นเป็นสุข” (ที.ม. (ไทย) 10/221/168) การสิ้นไปแห่งกองกิเลสทั้งหลายถือเป็นอุดมธรรมสูงสุด สิ่งเหล่าใดที่เป็นไปเพื่อความพอใจ เช่น กามฉันทะ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความหลุดพ้น ต้องพยายามที่จะละกามฉันทะให้หมดไป พระพุทองค์ไม่ทรงพิจารณาเห็นธรรมอย่างอื่นที่จะกำจัดกามฉันทะได้ คือ เหตุที่ทำให้กามฉันทะยังไม่เกิด ไม่เกิดขึ้นหรือกามฉันทะที่เกิดขึ้นแล้ว ได้ละเสียให้หมดเหมือน การพิจารณา “อสุภานิมิต” ความเป็นนิมิตที่ไม่น่ารัก ไม่สวย ไม่งาม ไม่สะอาด จึงเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการละกามฉันทะได้ ดังกรณีพระมหากาลพิจารณาซากศพ เห็นความจริงของธรรมชาติ โดยใช้อสุภานิมิต ในที่สุดก็บรรลุพระอรหัตผล ซึ่งเป็นเพศวิถิของบรรพชิต เพิ่มเติมเรื่องพระสุทิน ปฐมปาราชิก ก็ถือเป็นต้นเรื่อง ถ้าหากเสพเมถุนธรรม มีความผิดร้ายแรงถึงขั้นขาดจากความเป็นภิกษุ จึงมีบัญญัติขึ้น ในลักษณะที่เป็นโลกวัชชะจึงต้องพิจารณาว่าจะต้องเป็นกฎเกณฑ์เพื่อสนับสนุนจริยธรรม โดยอาศัยหลักวินัยจรรยา ความจริงที่ว่า การกระทำใดมีโทษมากหรือโทษน้อย บาปมากหรือบาปน้อย ข้อสำคัญพิจารณาด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ

1) การกระทำนั้นมี “โทษมากหรือโทษน้อย” มีผลต่อการอยู่ร่วมกับสังคมสงฆ์ จะต้องพิจารณาถึงผลกระทบ โดยอาศัยอุดมธรรมสูงสุดเป็นหลักใหญ่

2) การกระทำต้องพิจารณาถึง “เจตนา” ของการกระทำด้วยเจตนาหรือความรู้สึกอย่างไร ถ้าตั้งใจทำด้วยกิเลส ด้วยตัณหา ถือว่าเป็นโทษมาก เพราะพุทธศาสนาเน้นที่เจตนาของการกระทำนั้นๆ เป็นสำคัญ

3) การกระทำจะต้องพิจารณาถึง “ความเพียร” อีก ถ้ามีการเตรียมการ มีการวางแผนอย่างเอาจริงทำด้วยความหมายมั่นอย่างเต็มที่ ก็โทษมาก (พระมหาวสันตการณพิรุณ ภูณวโร (วงศ์กา), 2545: 99-100)

การกระทำที่เป็นอกุศลกรรมบถ 10 เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดการทำที่ผิด หรือตั้งจิตไว้ผิด เริ่มแรกด้วยการทำผิดทางกายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริต แล้วนำไปสู่ตัณหาเพื่อตัวตนให้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของราคะ โทสะ และโมหะ การแสดงพฤติกรรมที่ออกทางมากาย วาจาและใจ จึงไปสู่ภพชาติ (จอร์น ซี. ฮอลต์, 2552: 74) นับเป็นเรื่องอันตรายที่จะนำไปสู่การกระทำที่ผิดแผกออกไปจากความจริงทางพุทธศาสนานี้ กล่าวคือเมื่อไม่มุ่งเพื่อนิพพิทา ย่อมติดขัดในวัฏสงสารในที่สุด

เกณฑ์การตัดสินนำไปสู่ภพชาติของสังคม

ดังได้กล่าวเบื้องต้น การตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอกุศล ย่อมนำไปสู่ภพชาติเป็นผู้พ่ายแพ้ ดังเรื่องพระสุทินันท่านมีราคะที่ไม่สามารถควบคุมได้ ผู้มีความพ่ายแพ้ต่อราคะ โทสะ และโมหะ แม้พระสุทินนเองจะยกเว้นในการปรับอาบัติ เพราะเป็นต้นบัญญัติ แต่ในท้ายชีวิตของท่านก็ไม่สามารถบรรลุธรรมขั้นใด เนื่องจิตของท่านที่ยังติดข้องอยู่กับการเสพครั้งนั้น การตีความพระวินัยซึ่งก็คือกฎหมายของพระภิกษุนั้น ท่านถือหลักข้างเคร่งไว่ก่อนคือกรณีที่เป็นปัญหา ซึ่งเป็นธรรมดาที่การบัญญัติวินัยขึ้นมาย่อมต้องมีปัญหาเกิดขึ้น สำหรับภิกษุนั้นจะจัดลำดับเป็น 2 ตอน คือ การรู้ความจริงที่มีอยู่ตามธรรมดาแล้ว (หลักธรรม) นำมาวางเป็นกฎเกณฑ์ข้อบัญญัติของสังคมที่เรียกว่า วินัย วินัยเป็นภพชาติของสังคมที่บัญญัติโดยอาศัยความรู้และให้เป็นไปตามความรู้ในอีกที เมื่อเราพูดถึงความรู้ในเรื่องใด ๆ ว่าเป็นความจริงที่เกี่ยวกับอกุศลมูล หรืออกุศลกรรมบถ ถ้าทำอย่างนี้เป็นเหตุให้ลุ่มหลงมัวเมาทำให้ติดอยู่ในสังสารวัฏ อีกทั้งเป็นการผิดหลักของผู้ออกบวชในพระศาสนา

ทำให้ไม่บรรลุโมกษะหรือการหลุดพ้น ต่อจากนั้นก็นำมาบัญญัติเป็นกติกาสังคมว่า ถ้าภิกษุใดกระทำความผิดฐานหนึ่งขึ้น ก็ขาดจากความเป็นพระภิกษุ การขาดจากความเป็นพระภิกษุไม่ใช่ความจริงตามธรรมชาติ แต่เป็นกติกาสังคมที่บัญญัติขึ้นเข้ามาทีหลัง ด้วยอิงอาศัยตัวหลักที่ถือว่าเป็นความจริงนั้น กรณีพระสุทินันท่านไม่ได้ผิดวินัย แต่ท่านผิดธรรมเนียมอันองสัณเฑาะพาท่านไม่บรรลุธรรมนั่นเอง

ขอให้วิเคราะห์กรณีพระอนรุทธะอีกเรื่อง ท่านได้พัวพันกับผู้หญิงที่มีรูปร่างสวยงาม นางได้พยายามล่อพระอนรุทธะโดยการเปลื้องผ้าออกและขอให้ท่านร่วมหลับนอนกับตน แต่พระอนรุทธะท่านเป็นผู้ขาดจากความยินดีในผัสสะ จึงมิได้สนใจและปฏิเสธการเชิญชวนนั้น ต่อมาท่านแสดงธรรมให้นางฟังและนางได้แสดงตนเป็นอุบาสิกา เมื่อพระพุทธรองค์ทราบเรื่องก็บัญญัติเพิ่มเติมเข้ามาอีกมิให้พระภิกษุพัวพันร่วมกับสตรีในที่มุงบังอันเดียวกัน (จอร์น ซี. ฮอลต์, 2552, 83) พระอนรุทธะไม่ได้กระทำความผิดธรรม แต่ผิดวินัยที่เป็นกติกาสังคม

การบัญญัติพระวินัยในครั้งพุทธกาล อิทธิพลของชุมชนสังคมมีส่วนสำคัญในการบัญญัติพระวินัย ความหมายสำคัญก็คือ การเริ่มบัญญัติสิกขาบทแรก พิจารณาจะเห็นความสำคัญของเสียงชุมชนที่มองภิกษุ เป็นผู้เสียสละในทางบ้านเรือน (อนาคาริก) แล้วบัญญัติกติกาสังคมหรือวินัย ที่เรียกว่าสิกขาบทมาเป็นตัวสนับสนุนในการประพฤติปฏิบัติเพื่อบ่มสุนิพพิทา หากภิกษุรูปใดละเมิดกระทำความผิดย่อมติดข้อง ไม่สามารถมองเห็นนิพพิทาได้ เพราะนิพพิทาเป็นทางสู่ความที่สุดของพรหมจรรย์

โลกวัชชะในครุกาบัติและลหุกาบัติ

พระวินัยเป็นเหตุผลหนึ่งที่ใช้เป็นกรอบควบคุมสังคมสงฆ์ เพื่อที่จะให้คณะสงฆ์รวมกันเป็นหนึ่งภายใต้กฎเกณฑ์หรือแบบแผนเดียวกัน ซึ่งวินัยนี้ถือเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงอยู่ของพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง แม้ในระยะแรกของการเผยแผ่พระศาสนาของพระพุทธเจ้านั้นได้ทรงใช้พระธรรมเป็นหลักในการปกครอง กาลต่อมาเมื่อภิกษุสงฆ์เพิ่มมากขึ้นและเหล่าภิกษุต่างประพฤตินิสัยคล้อยกับความจริงทางพระพุทธศาสนา จึงมีการบัญญัติพระวินัยขึ้น

การต้อง การล่วงละเมิด หมายถึงโทษที่เกิดจากการล่วงละเมิดพระวินัยหรือข้อห้ามแห่งภิกษุ เรียกความผิดทางวินัยของพระภิกษุว่า ต้องอาบัติ ซึ่งมี 2 ประเภท คือ 1. ครุกาบัติ หมายถึงอาบัติหนัก อาบัติที่มีโทษร้ายแรง มี 2 อย่างคือ อาบัติปาราชิก อาบัติสังฆาทิ

เสส และ 2.ลหุกาบัติ หมายถึงอาบัติเบา อาบัติที่ไม่มีโทษร้ายแรงเท่าครุกาบัติ มี 5 อย่าง คือ อาบัติอุลลัจจัย อาบัติปาจิตตีย์ อาบัติปาฏิเทสนียะ อาบัติทุกกฏ อาบัติทุกภาสิต

โลกวัชชะในครุกาบัติ

โลกวัชชะที่ปรากฏในครุกาบัติ เรื่องสิกขาบทนั้น เริ่มจากปฐมปาราชิกกัณฑ์ เรื่อง พระสุทินเสพเมถุนด้วยอดีตภริยาตน พระพุทธองค์ทรงทราบ เรียกประชุมสงฆ์ ดำเนินพระสุทินแล้วบัญญัติสิกขาบท ปาราชิก สิกขาบทที่ 1 เมถุนสิกขาบท ว่าด้วยภิกษุเสพเมถุนธรรม

ภิกษุเสพเมถุนธรรมกับมนุษย์หญิง ชาย ทั้งอมนุษย์ แม้กับสัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย ภิกษุนั้นเป็นปาราชิกทั้งนั้น หาสังวาสมิได้ (วิ. มหา. (ไทย) 1/44/32) ต่อมามีอนุบัญญัติ แสดงตัวอย่างที่ภิกษุทำในลักษณะเกี่ยวกับสิกขาบทนี้ มีประมาณ 72 เรื่อง ทรงวินิจฉัยไว้ส่วน ชี้ขาดว่าต้องอาบัติบ้าง ไม่อาบัติบ้างตามเงื่อนไขทางพระวินัย

ปาราชิก สิกขาบทที่ 2 อทินนาทานสิกขาบท ว่าด้วย ภิกษุถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ สิกขาบทนี้กล่าวถึงภิกษุถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้ จากหมู่บ้าน จากป่า มีมูลค่าเท่ากับโทษที่พระราชาทิ้งหลายจับโจรได้แล้วประหารชีวิต จองจำ หรือเนรเทศ ต้องอาบัติปาราชิก (วิ. มหา. (ไทย) 1/91/80)

ปาราชิก สิกขาบทที่ 3 มนุสสวิคคสิกขาบท ว่าด้วย ภิกษุจงใจฆ่ามนุษย์ หรือ ใช้ให้คนอื่นฆ่า สิกขาบทนี้กล่าวถึงเหล่าภิกษุปฏิบัติอสุกกรรมฐาน เกิดความรังเกียจร่างกายของตน จึงปลงชีวิตตนเองบ้าน งานกันและกันให้ปลงชีวิตบ้าง บางคนจ้างมิลลันติกสมณกุลตตัก เทวดาตนหนึ่งเป็นพวกหมู่มาร กล่าวสนับสนุน ปลงชีวิตภิกษุเสียวันละหลายรูป บางวันฆ่ากันถึง 60 รูป ล่วงถึงกึ่งเดือนความทราบถึงพระพุทธเจ้า จึงดำหนิตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท พรากกายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวงหา ศัตราอันจะพรากกายมนุษย์นั้น แม้ภิกษุนี้เป็นอาบัติปาราชิก หาสังวาสมิได้ (วิ. มหา. (ไทย) 1/3/122)

ปาราชิก สิกขาบทที่ 4 อุตตริมานุสสธรรมสิกขาบท ว่าด้วย ภิกษุอวดคุณวิเศษที่ไม่มีในตน สิกขาบทนี้กล่าวถึงภิกษุชาวฝั่งแม่น้ำวัคคุมุทา ครั้งนั้นพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลาปามหาวัน กรุงเวสาลี แคว้นวัชชีเกิดทุกภิกขภัย ประชาชนหาเลี้ยงชีพฝืดเคือง เหล่าภิกษุลำบากเรื่องบิณฑบาตจึงคิดกันหาอุบายเพื่อให้ตนได้อาหารบิณฑบาต ด้วยการกล่าวชมอุตตริมานุสสธรรมของกันและกันให้คฤหัสถ์ฟังว่า รูปนี้ได้ฌาน รูปนั้นได้สมาบัติ ประชาชนต่างศรัทธาถวายอาหารบิณฑบาตอย่างดี ภิกษุผู้มีผิพรรณผ่องใส พระผู้

มีพระภาคตรัสถามทุกข์สุข ทรงทราบเรื่องตรัสเรียกประชุมสงฆ์ ทรงตรัสเรื่องมหาโจร 5 จำพวก ทรงติเตียน ดำหนิ แล้วบัญญัติสิกขาบท ห้ามอวดคุณวิเศษที่ไม่มีในตน เมื่ออวดไปแล้ว แม้จะสารภาพผิดที่หลังก็ต้องอาบัติปาราชิก (วิ. มหา. (ไทย) 1/196/183)

พระอรรถกถาจารย์กล่าวว่า สิกขาบทปาราชิกทั้ง 4 นี้จัดเป็น โลกวัชชะ เพราะมีเจตนาที่เป็นอกุศล แม้สิกขาบทสังฆาติเสสก็จัดในลักษณะเดียวกัน

โลกวัชชะในลหุกาบัติ

ส่วนของลหุกาบัติ คืออาบัติเบา เมื่อภิกษุได้ล่วงละเมิดแล้วจะต้องแก้ภิกษุด้วยกันจึงจะพ้นอาบัตินั้นๆ ได้แก่ อาบัติถุลลัจจัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฏ และทุพภาษิต ซึ่งก็รวมไปถึงอนียตกัณฑ์ที่มี 2 สิกขาบทที่ภิกษุนั่งในที่ลับตาและลับหูกับผู้หนึ่งสองต่อสอง จัดเป็นโลกวัชชะ เนื่องจากจะจงใจละเมิดด้วยจิตเป็นอกุศล เช่น ในตึงสกกัณทวารรณ

นิสสัคคียปาจิตตีย์ ปัตตวรรคที่ 3 สิกขาบทที่ 5

ภิกษุให้จีวรแก่ภิกษุอื่นด้วยตนเองแล้ว ตอนหลังโกรธ ไปชิงเอาคืนหรือใช้ให้ชิงเอาคืน

นิสสัคคียปาจิตตีย์ ปัตตวรรคที่ 3 สิกขาบทที่ 10

ภิกษุยกยอกของที่เขาเตรียมไว้ถวายสงฆ์มาเป็นส่วนตัว

ทั้งสองสิกขาบทนี้ จัดเป็นโลกวัชชะ เพราะภิกษุมีเจตนาล่วงละเมิดด้วยอกุศลจิต และใน ขุททกกัณทวารรณ

ปาจิตตีย์ มุสาวาทวรรคที่ 1 สิกขาบทที่ 1 ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะกล่าวเท็จทั้งที่รู้

ปาจิตตีย์ มุสาวาทวรรคที่ 1 สิกขาบทที่ 2 ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะกล่าวเสียดลี

ปาจิตตีย์ มุสาวาทวรรคที่ 1 สิกขาบทที่ 3 ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะกล่าวส่อเสียดภิกษุ

ปาจิตตีย์ มุสาวาทวรรคที่ 1 สิกขาบทที่ 9 ภิกษุบอกอาบัติชั่วหยาบของภิกษุแก่อนุปสัมบัน

สิกขาบทที่ 1-3 และ 9 จัดเป็นโลกวัชชะ เพราะภิกษุมีเจตนาที่เป็นอกุศล

เป็นที่ติเตียนของชาวโลก ในทางโลกถือเป็นการพูดเท็จ ผลที่เกิดจากมุสาวาททำให้เกิดทะเลาะวิวาทบางเรื่องมีความผิด มีโทษทางกฎหมาย เป็นต้น

โลกวัชชะในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทย

สืบเนื่องผลการสังคายนารั้งที่ 1 ที่มีมติพระอริยสาวก 500 รูป ได้ยึดหลักการจะคงสิกขาบทเล็กน้อยไว้ ไม่เพิ่มหรือถอนสิกขาบทใดๆ แม้จะมีพุทธานุญาตให้หมู่ภิกษุสงฆ์สามารถเพิ่มหรือถอนก็ได้ ซึ่งต่อมาคณะสงฆ์ไทยที่ถือเป็นพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้ยึดหลักมติตามการสังคายนารั้งที่ 1 ประกอบกับยุคสมัยที่โลกและสังคมบริบทได้แปรเปลี่ยนไป จึงเป็นเหตุให้คณะสงฆ์ไทยได้พยายามแก้ปัญหาเหล่าภิกษุที่ประพฤตินอกพระธรรมวินัย โดยได้อาศัยกฎหมายบ้านเมืองเข้ามาเชื่อมโยง พร้อมอาศัยอำนาจการปกครองมีระบบรัฐสภาในการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ขึ้น

ในประเทศไทยครั้งในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงปฏิรูปการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ โดยทรงถวายอำนาจรัฐช่วยคณะสงฆ์จัดระบบการปกครองขึ้นเป็นครั้งแรก กล่าวคือ โปรดให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121

ใน พ.ศ. 2445 เหตุผลสำคัญของการประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ฉบับนี้ก็คือ รัฐบาลจำเป็นต้องอาศัยคณะสงฆ์โดยเฉพาะคณะสงฆ์ในต่างจังหวัดให้ช่วยกิจการการศึกษาของชาติตามโครงสร้างการปฏิรูปการศึกษาให้ทันสมัย การที่พระสงฆ์จะสามารถสนองความต้องการของรัฐบาลในเรื่องนี้ได้จะต้องปฏิรูปการบริหารกิจการคณะสงฆ์และจัดการให้พระสงฆ์ในต่างจังหวัดอยู่ภายใต้ระบบบริหารเดียวกันเสียก่อน อนึ่งการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มีอาศัยกฎหมายที่เชื่อมกับกฎหมาย กล่าวคือ การทำผิดศีลธรรมย่อมมีผลคือบทลงโทษด้วย บทลงโทษที่ว่าก็คือกฎหมาย ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 เพื่อจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ไทยใหม่ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองราชอาณาจักร ตราขึ้นในภาวะที่ทางราชการอาณาจักรได้ปกครองตามระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นระบบกระจายอำนาจ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการถ่วงดุลแห่งอำนาจ ดังการปกครองราชอาณาจักรในระบบประชาธิปไตย ซึ่งมีพระมหา

กษัตริย์เป็นประมุข คณะสงฆ์ใช้พระราชบัญญัติดังกล่าวจนถึงพุทธศักราช 2505 เป็นเวลาร่วม 21 ปี เพราะระบบดังกล่าวนั้น เป็นการถ่วงดุลแห่งอำนาจ คณะสงฆ์จึงประสบอุปสรรคในการบริหารนันทนาการ ทั้งไม่อาจดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและของรัฐบาลได้ อาทิ ไม่อาจทำสังคายนาพระธรรมวินัยตามมาตรา 60 และไม่สามารถรวมนิกายสงฆ์เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังที่รัฐบาลออกแถลงการณ์ไว้ และความขัดแย้งเกิดขึ้นในวงการคณะสงฆ์ส่วนกลางมีมากขึ้น

อีกเหตุผล การตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทยนั้น เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของไทย ตั้งแต่ยุกระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ต่อมาเป็นระบอบประชาธิปไตย มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 และเข้าสู่ยุคปฏิวัติรัฐประหารที่เรียกว่า ระบอบเผด็จการ ก็ได้มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เป็นต้น (แสง อุดมศรี, 2538: 402)

น่าสังเกตประเด็นโลกวัชชะในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เอง ได้กล่าวถึงการกระทำบางอย่าง แม้ไม่เป็นความผิดตามพระวินัย แต่เป็นโลกวัชชะ กล่าวคือมีพฤติกรรมที่ละเมิดพระวินัยอันเป็นโลกวัชชะ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อคณะสงฆ์ จำต้องถูกพิจารณาลงโทษตามข้อกล่าวหาเหล่านั้น ๆ ไป

สำหรับหลักเกณฑ์การพิจารณาความผิด ได้มีบัญญัติไว้ใน พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายเถรสมาคม ว่าด้วยความผิดและวิธีลงโทษทางการปกครอง โดยเจ้าสังกัด เจ้าของเขต มีอำนาจพิจารณาลงโทษแก่พระภิกษุหรือสามเณร เมื่อปรากฏว่าประพฤติที่ละเมิดพระวินัยอันเป็นโลกวัชชะ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่การปกครองคณะสงฆ์ โดยการพิจารณาลงโทษแก่พระภิกษุหรือสามเณรที่กระทำความผิดมี 4 สถาน คือ (1) ให้สละสมณเพศ (2) ตาหนิโทษ (3) ภาคทัณฑ์ (4) ว่ากล่าวตักเตือน แต่หากเป็นโทษที่พระรูปนั้นประพฤติไม่เหมาะสมกับสมณสาธูป หรือโลกวัชชะโทษที่จะลงแก่พระภิกษุหรือสามเณรที่กระทำความผิด คือ การว่ากล่าวตักเตือนเท่านั้น

มาตรา 28 พระภิกษุใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้เป็นบุคคลล้มละลาย ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด

มาตรา 29 พระภิกษุใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานพิจารณาหรืออัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดอยู่ไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม..ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุ

รูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และมาตรา 30 เมื่อจะต้องจำคุก กักขังหรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจหน้าที่ที่ปฏิบัติกรให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551: 271)

ทั้ง 3 มาตรานี้มีโทษทางกฎหมายที่ชัดเจนและจัดเป็นโลกวัชชะ เพราะชุมชนสังคมย่อมติเตียนพระภิกษุที่ต้องคดีความ แม้จะยังดำรงตนในสมณเพศอยู่ย่อมไม่เหมาะสมต่อสมณสาธูป

อย่างไรก็ตามแม้การอาศัยกฎหมายโดยส่วนใหญ่ก็เกิดมาจากการกล่าวโทษหรือมีผลกระทบต่อสังคมในแง่ร้ายได้ส่งผลสร้างความวุ่นวาย ความไม่สงบในสังคม เป็นการกระทำต่าง ๆ ที่เป็นโทษ เกิดเป็นคดีความ สังคมจึงได้สร้างกติกาง่าย ๆ เพื่อความสงบสันติของสังคม จึงเป็นเหตุให้เกิดกฎหมายขึ้น

ส่วนในทางพระพุทธศาสนา กล่าวถึงโทษที่ชาวโลกที่ติเตียน อาจกล่าวได้ว่าเป็นโลกวัชชะ ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดเป็นกติกาสังคม เริ่มด้วยจากการที่ชุมชนร้องเรียนพระพุทธเจ้าถึง พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของพระภิกษุ ก่อให้เกิดความวุ่นวายในคณะสงฆ์ แล้วพระพุทธองค์ก็ทรงบัญญัติพระวินัยขึ้น และก็ทรงบัญญัติพระวินัยเพิ่มมากขึ้น นั่นอาจเป็นเพราะในยุคแรก ๆ ของการประกาศพระพุทธศาสนา พระภิกษุสงฆ์ผู้เข้ามาบวชมีจุดมุ่งหมายเพื่อประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรม แต่เนื่องด้วยผู้เข้ามาบวชเป็นจำนวนมากในภายหลัง และมีความประสงค์ที่ไม่มีเจตนาจะปฏิบัติตามพระธรรม จึงประพฤติผิด หรือบางครั้งก็พยายามหลีกเลี่ยงพระวินัยที่มีอยู่เดิมแล้ว

บทบาทของชุมชนสังคมจะเห็นได้อย่างชัดเจน โดยการเข้ามามีส่วนดูแลพระภิกษุสงฆ์ที่ประพฤติผิดนอกรีต ไม่มีความเหมาะสม แม้พุทธกาลจะผ่านล่วงมาได้เกือบ 26 ศตวรรษแล้ว แต่ปัญหาสังคมที่เกี่ยวกับพระภิกษุสงฆ์ก็มีปัญหาเพิ่มขึ้นตามมา ยิ่งนับวันก็ยิ่งมีมากขึ้น พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทมีมติในคราวทำการสังคายนาครั้งที่ 1 ที่จะไม่เพิกถอนหรือเพิ่มเติมสิกขาบทเล็กน้อยนั้น ๆ ในประเทศไทยที่เป็นฝ่ายเถรวาทได้มีการแก้ปัญหาดังกล่าว โดยเริ่มใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่จะทำให้เกิดความสงบในหมู่คณะสงฆ์ของไทยเอง

ฉะนั้น การบัญญัติมาตราทางกฎหมายที่กำลังใช้อยู่จึงเป็นการนำไปสู่พัฒนาทางด้านพระวินัย แต่เป็นการอาศัยกฎหมายของฝ่ายบ้านเมืองเข้ามาช่วย จึงเป็นเหตุให้มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์หลาย ๆ ฉบับตามมา เป็นต้น ซึ่งก็ถือว่าเป็นการปกครองคณะสงฆ์

ไทยในรูปแบบใหม่ที่พัฒนาการมาถึงปัจจุบัน โดยอาศัยกฎหมายเป็นบัญญัติแทนพระวินัยที่เคยใช้ได้ครั้งพุทธกาล

เพราะเหตุนี้ ในปัจจุบันเมื่อไม่มีพระพุทธรูปที่จะมาเป็นผู้นิฉัยความผิดต่าง ๆ เหมือนสมัยครั้งพุทธกาล การตรากฎหมายปกครองคณะสงฆ์ และมีบทลงโทษจากทางฝ่ายอาณาจักรสำหรับนักบวชที่ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย จึงไม่ใช่เป็นการยกกฎหมายของฝ่ายอาณาจักรให้มีสถานะสูงกว่าพระธรรมวินัย ทั้งนี้ก็เพื่อเอื้ออำนวยและรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของพระธรรมวินัยให้มีสภาพถูกบังคับใช้ได้ผลจริงในทางปฏิบัตินั่นเอง

องค์ความรู้จากงานวิจัย

โลกวัชชะในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า ตามความหมายแปลว่า มีโทษทางโลก ใช้เรียกอาบัติหรือความผิดของพระภิกษุสงฆ์ที่ชาวโลกติเตียนว่า ไม่เหมาะสม ไม่ควรแก่สมณสารูป เช่น ทะเลาวิวาท การดื่มน้ำเมา เป็นต้น แม้ความผิดอย่างนั้นคนทั่วไปทำเข้าก็ถูกตำหนิติเตียนเหมือนกัน พระภิกษุไปทำเข้าก็ยิ่งถูกตำหนิมากขึ้น การทำบางอย่างแม้ไม่มีความผิดตามพระวินัย แต่เป็นโลกวัชชะ คือ ถูกตำหนิติเตียน เช่น สูบบุหรินในที่สาธารณะ ส่งเสียงดังในที่ชุมชน มูลเหตุของโลกวัชชะเกิดจากพระภิกษุสงฆ์มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม โลกวัชชะเองนั้นยังสามารถส่งผลต่อการบัญญัติพระวินัย ที่มีทั้งเป็นอาบัติหนักและอาบัติเบา

พระวินัย คือ กฎหมายที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันการละเมิดและการกระทำผิดในครั้งต่อไปของพระภิกษุ จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงบัญญัติพระวินัยในกรณีที่พระภิกษุรูปนั้น ๆ กระทำผิดที่เป็นสาเหตุให้พระพุทธศาสนาของพระองค์มีหมอง ทำให้พุทธศาสนิกชนขาดศรัทธาที่จะทำนุบำรุง และขาดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาของพระองค์ จึงทรงบัญญัติข้อห้ามไว้เพื่อป้องปรามพระภิกษุรูปอื่นที่จะละเมิดและกระทำผิดในอนาคตเช่นนั้นอีก พระองค์จะไม่ทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นบังคับก่อนเหตุการณ์จะเกิดขึ้น จะบัญญัติพระวินัยเพื่อลงโทษพระภิกษุรูปนั้น ๆ หลังกระทำผิดแล้ว เพื่อไม่ให้ภิกษุรูปอื่นยึดถือเป็นเยี่ยงอย่างในการกระทำผิดต่อไป แต่ในยุคต่อมา จนถึงยุคปัจจุบัน การควบคุมพระภิกษุ สามเณร ที่ละเมิดพระวินัย โดยอาศัยพระวินัยอย่างเดียวมาควบคุมลงโทษคงไม่เพียงพอ จะต้องอาศัยกฎหมายของบ้านเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ตรามาเพื่อควบคุมพฤติกรรมของพระภิกษุที่ละเมิดพระธรรมวินัย อนึ่ง

การอาศัยหลักธรรมวินัย กล่าวคือ มุ่งที่การหลุดพ้นเป็นหลักที่ถือเป็นธรรม จากนั้นก็นำมาสู่การบัญญัติวินัยที่จะต้องกติกาสังคมสงฆ์ ส่วนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มุ่งเอากฎหมายมาเป็นหลักกติกา แล้วคอยควบคุมสงฆ์ให้ดำเนินตามกฎระเบียบแบบแผนนี้ จึงกล่าวได้ว่าความผิดที่ชาวโลก ตีเตียนเป็นความไม่เหมาะสมกับสมณสาธูป แม้ไม่มีโทษทางพระวินัยโดยตรงเสียทีเดียว แต่ก็ยังเป็นผลให้เกิดมีการบัญญัติต่างๆ ล้วนได้รับอิทธิพลจากโลกวัชชะแทบทั้งสิ้น

สรุป

โลกวัชชะหมายถึงโทษทางโลกที่สังคมตีเตียน และอรรถกถาจารย์ยังได้เพิ่มเติมไว้ว่า การกระทำใดที่ประกอบด้วยอกุศลจิต การกระทำนั้นขึ้นชื่อว่า โลกวัชชะ ซึ่งโลกวัชชะมีอิทธิพลสำคัญในการบัญญัติพระวินัยที่เริ่มจากสังคมเป็นผู้กล่าวโทษภิกษุสงฆ์ที่มีความประพฤติไม่เหมาะสม จนนำไปสู่การบัญญัติเกิดขึ้น เช่น ปฐมสิกขาบท จะพิจารณาเห็นความสำคัญของชุมชนในข้อกล่าวหาที่เป็นโลกวัชชะ แล้วบัญญัติพระวินัย ที่เรียกว่าสิกขาบท กล่าวได้ว่าทุกสิกขาบทล้วนเกิดจากโลกวัชชะเป็นมูลแทบทั้งสิ้น เมื่อกาลพุทธสมัยล่วงมาได้ 25 พุทธศตวรรษ โลกวัชชะเองกลับยังมีอิทธิพลต่อคณะสงฆ์ของไทย ที่จะต้องอาศัยกฎหมายเพื่อตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทยขึ้น การอาศัยกฎหมายนี้เพื่อลงโทษภิกษุสงฆ์ที่ต้องคดีความและถือเป็นโลกวัชชะ ไม่มีโทษทางพระวินัยโดยตรงเสียทีเดียว หากความผิดที่เป็นโลกวัชชะจะยังดำรงสมณเพศอยู่ย่อมไม่เหมาะสมจำเป็นต้องลาสิกขาไป ดังนั้น โลกวัชชะจึงเป็นทั้งกระจกสะท้อนภิกษุสงฆ์และเป็นเครื่องมือสำคัญของชุมชนสังคมที่จะได้เกื้อหนุนต่อกันต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้คนในสังคมสามารถใช้บทความนี้เป็นฐานในการทำความเข้าใจโลกวัชชะที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้
2. ในบทความต่อไปอาจมีการยกตัวอย่างการกระทำโลกวัชชะในพระไตรปิฎกเทียบกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). **หนังสือคู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก. (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2535). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก. (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2538). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก. (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2538). **พุทธธรรมฉบับขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538.
- พระมหาวสันตการณพิรุณ ปญฺหาโร (วงศ์กา). (2545). “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องเมถุนธรรมในพระวินัยปิฎก”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2541). **วินัยมุข เล่ม 1**. พิมพ์ครั้งที่ 39. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2536). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พิพัฒน์ พสุธารชาติ. (2544). **รัฐกับศาสนา บทความว่าด้วยอาณาจักร ศาสนจักร และเสรีภาพ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเคล็ดไทย จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมบุรณ์ สุขสำราญ. (2527). **พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงการเมืองและสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมหวัง แก้วสุฟอง. แปล. (2552). **วินัย : ศึกษาพระพุทธานุญาตจากพระวินัยปิฎก**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- แสวง อุดมศรี. (2538). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.